

Kiusaamisen ennaltaehkäiseminen ja siihen puuttuminen

Jyväskylän kaupunki, perusopetus 2018

Jyväskylän kaupunki, hyvinvointisuunnitelma 2017-2020

OKM:n Loppuraportti kiusaamisen ehkäisystä ja työrauhan edistämisestä 2018:16

MLL

Koulun ja kodin yhteistyöfoorumi Jyväskylässä 17.4.2018

Kiusaamisen ennaltaehkäiseminen perustuu hyvinvoinnin ja työrauhan edistämiseen sekä tunne- ja vuorovaikutustaitojen harjoittamiseen.

Kouluissa tulee olla suunnitelma kiusaamisen ennalta ehkäisemisestä ja kiusaamistapauksissa toimimisesta sekä jälkihoidosta. Suunnitelma ja toimintaohjeet tulee olla koulun kotisivulla myös huoltajien luettavissa sekä tieto koulun ulkopuolisista tukimuodoista. Asiat selviävät parhaiten nopealla toiminnalla ja tilanteeseen puuttumisella.

Koulussa toteutetaan suunnitelmallisesti tunne- ja vuorovaikutustaitojen ohjelmaa. Ohjelman suunnittelusta ja toteutuksesta vastuussa on koulun yhteisöllinen oppilashuoltoryhmä ja luokanopettajat/luokanohjaajat sekä kummi- ja tukioppilastoiminnan ohjaajat. Myös muut opettajat ja muu henkilöstö sekä esim. tukioppilaat osallistuvat sovitusti toimintaan.

Kiusaamiselle on 0-toleranssi, joka koskee sekä lapsia että aikuisia. Kiusaamisen ennaltaehkäisemisen suunnitelmaa, sen toteutumista ja kiusaamistapauksiin puuttumista seurataan koulukohtaisesti oppilashuoltoryhmän toimesta sekä sivistyksen toimialalla. Suunnitelmaa arvioidaan perusopetuksen kehittämissuunnitelmassa vuosittain ja muutoksia tehdään tarvittaessa.

Kiusaaminen

- Eri mieltä oleminen ja riitely kuuluvat ihmisten väliseen vuorovaikutukseen ja syntyvät tilanteissa, missä ollaan eri mieltä tai halutaan eri asioita.
- Riitojen ja erimielisyyksien avulla voidaan oppia käsittelemään erilaisia tunteita ja sovitteluun riitoja.
- Riidat ja erimielisyydet ovat yleensä nopeasti ohimeneviä, mutta voivat silti satuttaa toista ja silloin asiaa on soviteltava.
- Sopimaton, epäkunnioittava, välinpitämätön ja huono käyttäytyminen ei ole kiusaamista, mutta se vähentää toisten viihtyvyyttä, vie koulusta työilon ja usein myös työrauhan. Sekin vaurioittaa ystäväyyttä, yhteishenkeä ja ihmisten välistä kanssakäymistä ja on siksi väärin.
- Kiusaamista on se, että sama oppilas joutuu toistuvasti ja tahallaan yhden tai useamman henkilön kiusaamisen kohteeksi.
- Kiusaamista voi tapahtua oppilaiden välillä, mutta myös koulun aikuinen työntekijä voi olla kiusaajan tai kiusatun asemassa.

- *Hiljaista kiusaamista* on esimerkiksi ryhmästä eristäminen, selän takana puhuminen, tuijottaminen, ilmeily, selän kääntäminen, vaikeneminen ja huokailu.
- *Sanallista kiusaamista* on esimerkiksi nimittely, juoruilu, ilkkuminen, nauraminen, kuiskuttelu ja uhkailu.
- *Fyysinen kiusaamista* on esimerkiksi töniminen, tavaroiden ottaminen ja piilottelu, vaatteista repiminen ja lyöminen.
- *Kännykän ja netin välityksellä kiusaamista* on esimerkiksi huhujen levittäminen, mustamaalaus, töykeät ja ilkeät kommentit, halveksunta, vaaninta, uhkailu ja ärsyttäminen, noloksi tekeminen ja nöyryyttäminen, epämiellyttävät vihjailevat ja seksuaaliset viestit, kiristäminen, ahdistelu ja häirintä, pilkallinen matkiminen ja jäljittely, fleimaus eli sanasodan aiheuttaminen tahallisesti, yksityisen tiedon jakaminen tai toisen huijaaminen oman yksityisen tiedon jakamiseen, ryhmästä eristäminen ja poissulkeminen tai ryhmään lisääminen luvatta

Toimintatavat ennaltaehkäisevässä toiminnassa

Oppilaita ohjataan vastuuntuntoon ja hyvään käytökseen arkipäivän tilanteissa. Vastuuntuntoon kuuluu mm. muiden huomioon ottaminen, ympäristöstä huolehtiminen, heikompien puolustaminen sekä toisten auttaminen. Hyvän luokkahengen kehittämiseksi pyritään koko koulun hyvän hengen luomiseen. Opetuksessa painotetaan erilaisuuden hyväksymistä. Myös koulumatkoilla oppilaita ohjataan hyvään käytökseen.

- Kouluyhteisössä sovitaan yhteiset kirjatut säännöt: järjestyssäännöt ja erilliset sopimukset toimintatavoista. Säännöt ja kirjatut toimintatavat ovat osa turvallisuussuunnitelmaa.
- Koulussa toteutetaan tunne- ja vuorovaikutustaitojen säännöllistä ohjelmaa.
- Koko koulu on tietoinen ja sitoutunut kiusaamisen ennaltaehkäisevään toimintaan ja kiusaamiseen puuttumisen toimintatapoihin. Koulussa pyritään avoimeen vuorovaikutukseen ja suvaitsevan toimintakulttuurin syntymiseen. Kaikille tehdään selväksi, ettei kiusaamista hyväksytä.
- Lukuvuoteen sisältyy teemaan liittyviä luokanopettajan/luokanohjaajan tunteja, aamunavauksia, tapahtumia ja toimintapäiviä.
- Koulussa tuetaan kummioppilas- ja tukioppilastoimintaa sekä vertaissovittelutoimintaa. Tukioppilastoiminnan tulisi olla valinnaisaineena.
- Koulun toimintatavoista ja ohjeista tiedotetaan huoltajia esim. vanhempainilloissa ja koulun kotisivuilla.
- Koulussa järjestetään tehokas välituntivalvonta ja turvallisuuskulttuuria kehittämällä vältetään kiusaamisen syntymiselle otollisia tilanteita.
- Järjestetään oppilaille säännöllisesti luokan/koulun ilmapiirikysely. Yhteisöllinen oppilashuoltoryhmä hoitaa järjestelyt ja antaa ohjeistuksen kyselyn läpikäymiseen.
- Oppilaiden kanssa käydään säännöllisesti läpi kiusaamisen ennaltaehkäisemisen asioita sekä kiusaamiseen puuttumisen toimintatapoja.
- Ennaltaehkäistään kiusaamista esimerkiksi joustavilla ryhmäjäjestelyillä ja –jaoilla ryhmä- ja parityössä sekä käsittelemällä aihetta joustavasti eri oppiaineissa.

Kiusaamisen havaitseminen ja siihen puuttuminen

- A. Oppilaita rohkaistaan kertomaan kiusaamistilanteista.
- B. Jokainen koulussa työskentelevä aikuinen puuttuu kiusaamistilanteisiin heti.
- C. Kiusaamistilanteet käsitellään välittömästi ja asiasta tiedotetaan koteihin.
- D. Kouluissa kartoitetaan kiusaamisen esiintymistä säännöllisesti esimerkiksi kyselyillä.

Miten kiusaamistilanteessa toimitaan

Oppilas

- Kiusaamistilanteessa sano päättäväisesti ja tarkasti mistä et pidä: ”Jätä minut rauhaan, koska en pidä siitä, että sinä...”
- Lähde pois kiusaajan luota.
- Kerro aikuiselle, kun huomaat kiusaamista. Kerro, jos olet itse kiusattu tai kiusaaja tai näet toveriasi kiusattavan.
- Ole kiusatulle kaveri, älä jätä häntä yksin.
- Rohkaise kiusattua kertomaan kiusaamisesta jollekin aikuiselle, voit myös itse tarjoutua kertomaan hänen puolestaan.
- Jos olet kiusattu, käänny lähipiirisi puoleen. Lähipiirissäsi on tärkeitä ihmisiä, joiden tuki ja läsnäolo on arvokasta. Yhdessä olette vahvempia.

Oppilaan huoltajat

- Jos epäilet, että lastasi on kiusattu, kannusta häntä kertomaan asiasta.
- Pyri selvittämään, onko kiusaaminen tarkoituksellista ja toistuvaa. Ota lapsen kokemus vakavasti ja lohduta häntä.
- Ota aina yhteys kouluun, jos epäilet kiusaamista. Ota yhteyttä kouluun, vaikka lapsesi kieltäisikin.
- Koulussa tapahtuneen kiusaamisen selvittäminen aloitetaan aina koulussa.
- Jos lapsesi on kiusaava osapuoli, tee selväksi, että et hyväksy minkäänlaista kiusaamista. Kerro asiasta opettajalle.
- Rohkaise lasta miettimään yhdessä kanssasi, mitä hän voi tehdä kiusaamisen ehkäisemiseksi.
- Vahvista lapsen myönteistä käsitystä itsestään.

Toimintamalli kiusaamistapauksessa:

1 Toteaminen ja puuttuminen

- pohjana havainto/epäily tai oppilaan/huoltajan huoli
- toiminnan käynnistäjänä voi toimia kuka tahansa koulun aikuinen

2 Selvittely

- Sovitaan asian selvittämisestä ja toimenpiteistä vastaavat aikuiset.
- Selvittelyn tavoitteena on tilanteen rauhoittaminen ja selkeyttäminen.
- Selvitetään mitä on tapahtunut ja ketkä ovat osallisena:
  - Keskustelu kiusatun kanssa

- Keskustelu kiusaajan kanssa
- Tilanteen salliessa annetaan oppilaille mahdollisuus esittää ratkaisumalleja.
- Tiedotetaan tilanteesta asianosaisten huoltajia.
- Tiedotetaan tarvittaessa koko luokkaa tilanteesta (ilman nimiä).
- Tarvittaessa kutsutaan kiusatun ja kiusaajan huoltajat kouluun tapaamiseen.
- Tarvittaessa kutsutaan koolle koko luokan vanhemmat.

3 Toimenpiteet

- Toimijat: opettajat, muu henkilökunta, oppilaiden huoltajat, erityisopettaja, rehtori, kuraattori, sosiaaliviranomainen, terveydenhoitaja, lääkäri (terveyskeskus), psykologi, poliisi
- Toimenpiteet:
  - anteeksipyyntö,
  - aina ilmoitus kotiin,
  - keskustelu,
  - sovittelu,
  - kurinpitovangastukset (jälki-istunto, kirjallinen varoitus ja erottaminen määräajaksi),
  - hyvitykset (vaativat aina vanhempien hyväksynnän)
  - pohditaan kiusatun tuki ja jälkihoito

4 Seuranta

- Jatkotoimenpiteet suunnitellaan tapauskohtaisesti.
- Seurannasta tehdään suunnitelma, joka kirjataan jokaisen ao. oppilaan wilmaan. (luokanopettaja/-luokanohjaaja).

Koulukiusaamisen käsittely, siitä aiheutuneet toimenpiteet ja seuranta kirjataan aina wilman muistioon jokaisen ao. oppilaan tietoihin.

Ohje huoltajille, jos lapsi tai nuori kertoo nettikiusaamisesta

- Tue häntä, älä syyllistä netinkäytöstä vaan kiitä, että hän kertoi asiasta sinulle.
- Kiusaamisviesteihin ei yleensä kannata vastata.
- Kerro, miten sosiaalisessa mediassa voi säädellä yksityisyyttä. Tutustu ensin itse lasten ja nuorten käyttämiin erilaisiin palveluihin ja siihen, millaiset mahdollisuudet käyttäjällä on vaikuttaa yksityisyysasetuksiin. Useimmissa palveluissa voi rajoittaa esimerkiksi kuvien ja viestien näkymistä tietyille kohdejoukolle.
- Viesti kannattaa tallentaa mahdollisia jatkotoimenpiteitä varten kuvakaappauksella.
- Pohdi lapsen tai nuoren kanssa, miten vastaavia tilanteita voitaisiin välttää jatkossa.
- Jos kiusaaja ja kiusattu tuntevat toisensa, on hyvä tiedostaa, että usein löytyy myös aikuinen, joka tuntee heidät molemmat (kerhonohjaaja, opettaja, valmentaja jne.)
- Jos nettikiusaaja on samassa koulussa, kannattaa olla yhteydessä kouluun.
- Jos toiminta on palvelun sääntöjen vastaista, ota yhteys ylläpitoon.
- Jos toiminta on laitonta, ota yhteys poliisiin.

JYVÄSKYLÄN KAUPUNKI

Sivistyksen toimiala
Perusopetuspalvelut

Ohje

17.4.2018

Lisämateriaali:

[VASTUUNPORTAAT](#)

Vastuuntunnon kehittämistä edistävä tapa puuttua lasten ja nuorten tekemiin vääryyksiin.